

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Η Γενοκτονία των Αρμενίων

*Μια μακρόχρονη διαδικασία
από το 1915 ως σήμερα*

Hervé GEORGELIN

Επίκουρος Καθηγητής Ιστορίας

hgeorgelin@turkmas.uoa.gr

Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ορισμοί

Γενοκτονία: Διακήρυξη του ΟΗΕ από την 9^η Δεκεμβρίου του 1948 (**Raphael Lemkin**)

μια από τις ακόλουθες πράξεις που λαμβάνει χώρα με στόχο την **ηθελημένη καταστροφή** ή τον **αφανισμό** ενός μέρους ή μιας ολόκληρης εθνικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας ανθρώπων: **την δολοφονία μελών της ομάδας αυτής. Την πρόκληση σοβαρών σωματικών ή ψυχολογικών τραυμάτων σε μέλη της ομάδας. Την ηθελημένη επέμβαση στις συνθήκες ζωής των ομάδων αυτών, με στόχο τον φυσικό αφανισμό τους. Την επιβολή μέτρων με στόχο τον **εμποδισμό των γεννήσεων** εντός της ομάδας αυτής. Και τέλος την **βίαιη μετατόπιση παιδιών** από την ομάδα αυτή σε μια άλλη ομάδα ανθρώπων**

Εθνοκάθαρση: Ορισμός των Ηνωμένων Εθνών (περίοδο των πολέμων στην πρώην Γιουγκοσλαβία)

Το να καταστήσει κάποιος μια περιοχή εθνικά ομογενοποιημένη, **χρησιμοποιώντας μέσα όπως τη βία και τον φόβο,** προκειμένου να **διώξει** από την περιοχή εκείνους τους πληθυσμούς που ανήκουν σε μια άλλη εθνική ή φυλετική ομάδα

Μια επιτυχής γενοκτονία ως σήμερα

- Γενοκτονίες συμπεριλαμβάνουν εκ φύσεως την **αποσιώπισή** τους μέσω του μυστικού και της διπλής γλώσσας και την **ατιμωρησία** των δραστών
 - **Δήλωση – προειδοποίηση των Συμμάχων** της Αντάντ προς την Οθωμανική πολιτική ηγεσία
 - Μια **πλήρης εξόντωση** που έλαβε χώρα **με κεντρικά προετοιμασμένο σχέδιο** του κράτους, **με διάφορους τρόπους** και με ένα βαθμό αυτονομίας (*agency*) των τοπικών αρχών
-
- Αριθμός των σημερινών Αρμενίων επί τόπου
 - Κατάσταση των άλλων δυτικών (πρώην οθωμανών) Αρμενίων στον κόσμο
 - Μουσουλμάνοι Αρμένιοι (*Gizli Ermeniler*); Οξύμωρο ή εμπειρική διαπίστωση;
 - Έλλειψη νομικών τιμωριών εναντίων των θυτών
 - Έλλειψη κυρώσεων εναντίον της κληρονόμου χώρας
-
- Όμως από το 1965 και πέρα **κινητοποίηση των απογόνων των θυμάτων.**
 - **Συνειδητοποίηση κάποιων τουρκικών κύκλων**
 - **Πρόσφατος πόλεμος στον Καύκασο μεταξύ πρώην ρωσικής / σοβιετικής Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν.**

Ιστορική περίληψη: Οι Αρμένιοι ως υπήκοοι ξένων αυτοκρατοριών

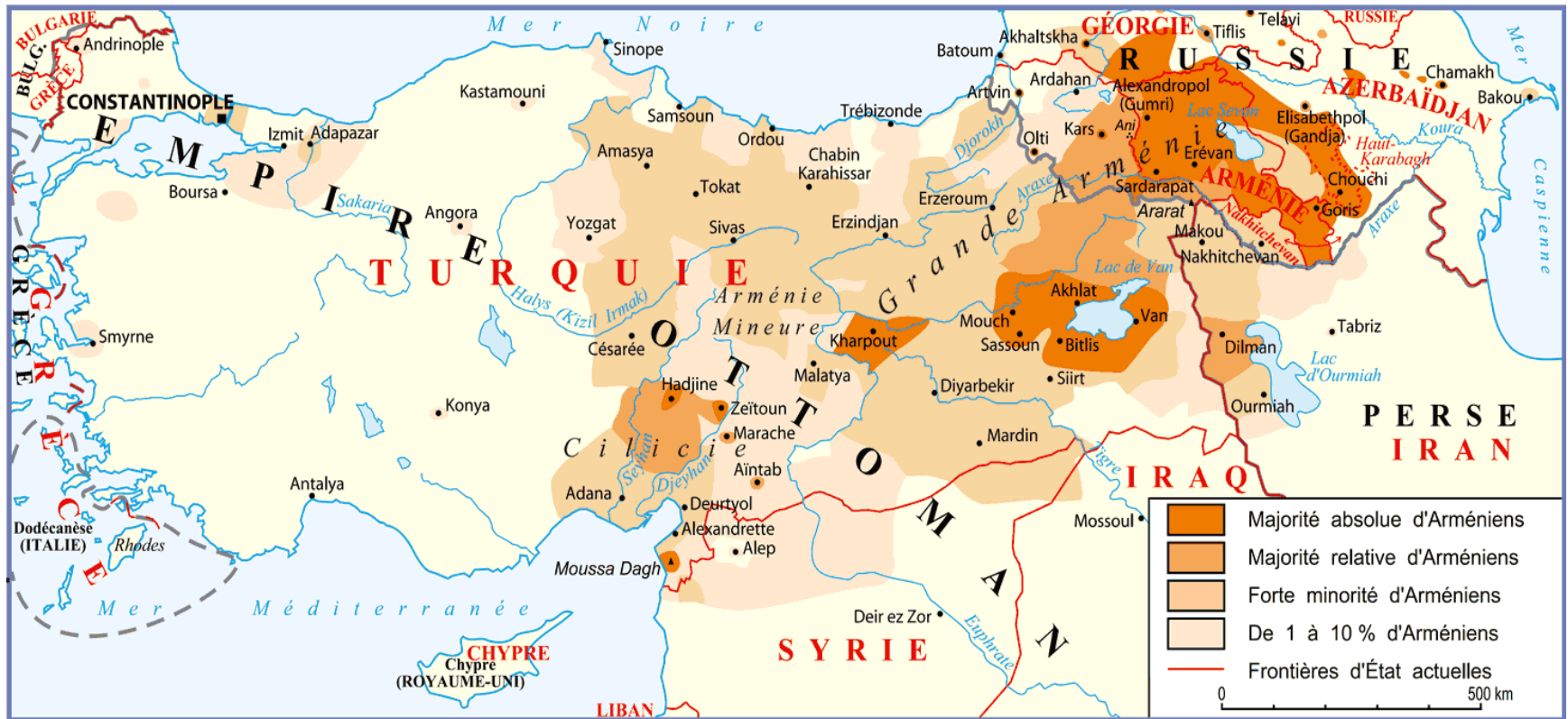
Αρμένιοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

- **Μάχη του Μαντζικέρτ (1071)**
- Δημιουργία της αρμενικής Κων./πολης μακριά από κάθε Αρμενία , **Πατριαρχείο (1461)** και **Αποξένωση** της αρμενικής αστικής ελίτ από τις αρμενικές προπαντός αγροτικές επαρχίες.
- **Ρόλος οικογενειών** τραπεζιτών (Serpos Erevanents), αρχιτεκτόνων (Balyan ailesi), μουσικών (Hampartsoum Limonciyan), συγγραφέων (Vartan Paşa δηλαδή Hovsep Vartanyan) στην οθωμανική ζωή.
- **Τέλος του οθωμανισμού το 1915.**
→ † **1 500 000** θύματα;
- **Σήμερα: 60 000 Αρμένιοι στην Τουρκία;**

Αρμενικοί της περσικής Αυτοκρατορίας

- Η Περσαρμενία (Μοναστήρι του Αγίου Θαδδαίου – Μοναστήρι του Αγίου Στεφάνου Սուրբ Ստեփանոս)
- Η μαζική **εκτόπιση** του Σάχ Άμπμπας (1604) από τη Djoulfa.
- Η σημερινή κατάσταση (120 000 – 150 000 Αρμένιοι);
- **Κατάκτηση του Καυκάσου** εις βάρος της Περσίας εκ μέρους της **τσαρικής Ρωσίας** (1826-1828), αρμενικά εδάφη γίνονται ρωσικές επαρχίες. Σημερινός πληθυσμός: **3 εκατομμύρια;**

Χαρτογράφηση του αρμενικού πληθυσμού πριν από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο στα οθωμανικά εδάφη

Αρμενικός πληθυσμός στις παραμονές της γενοκτονίας (1915)

Atlas historique de l'Arménie Claude Mutaflan και Éric Van Lauwe, Σειρά Atlas, Εκδόσεις Autrement, Παρίσι, 2001

Ιδεολογία των Νεότουρκων

Βλ. **Hamit Bozarslan**

- Κοινωνικός Νταρουινισμός : **Yusuf Akcura**, *Τρεις πολιτικές μορφές, 1904*. Αρχές του φυσικού ανταγωνισμού και της επιβίωσης του ισχυρότερου προσαρμόζονται στον ανθρώπινο κόσμο.
- **Θύτες και θύματα**: το ιδεολόγημα του *millet-i hâkime, evlad-ı fatihan*: Ziya Paşa (Τανζιμάτ): δικαίος θυμός των Μουσουλμάνων.
- **Δημογραφικές** αντίληψεις και προοπτικές: **Fuat Dündar**, *Ο Κώδικας της σύγχρονης Τουρκίας: Η Μηχανική των Εθνοτήτων της Ένωσης και Προόδου 1913-1918*», Greekworks.com, 2014 → Ισλαμοποίηση του πληθυσμού ως εθνικός σκοπός.
- Εθνική οικονομία : **Milli iktisat**: **Tugrul Saime**, *Le rôle des intellectuels dans un processus de légitimation: le cas du pouvoir des Jeunes-Turcs en Turquie 1899-1918*, διδακτορική διατριβή της πολιτικής κοινωνιολογίας, επόπτρια: Annie Kriegel, Παρίσι 10-Ναντέρ, 1985

Μεθοδική εξόντωση των Οθωμανών Αρμενίων

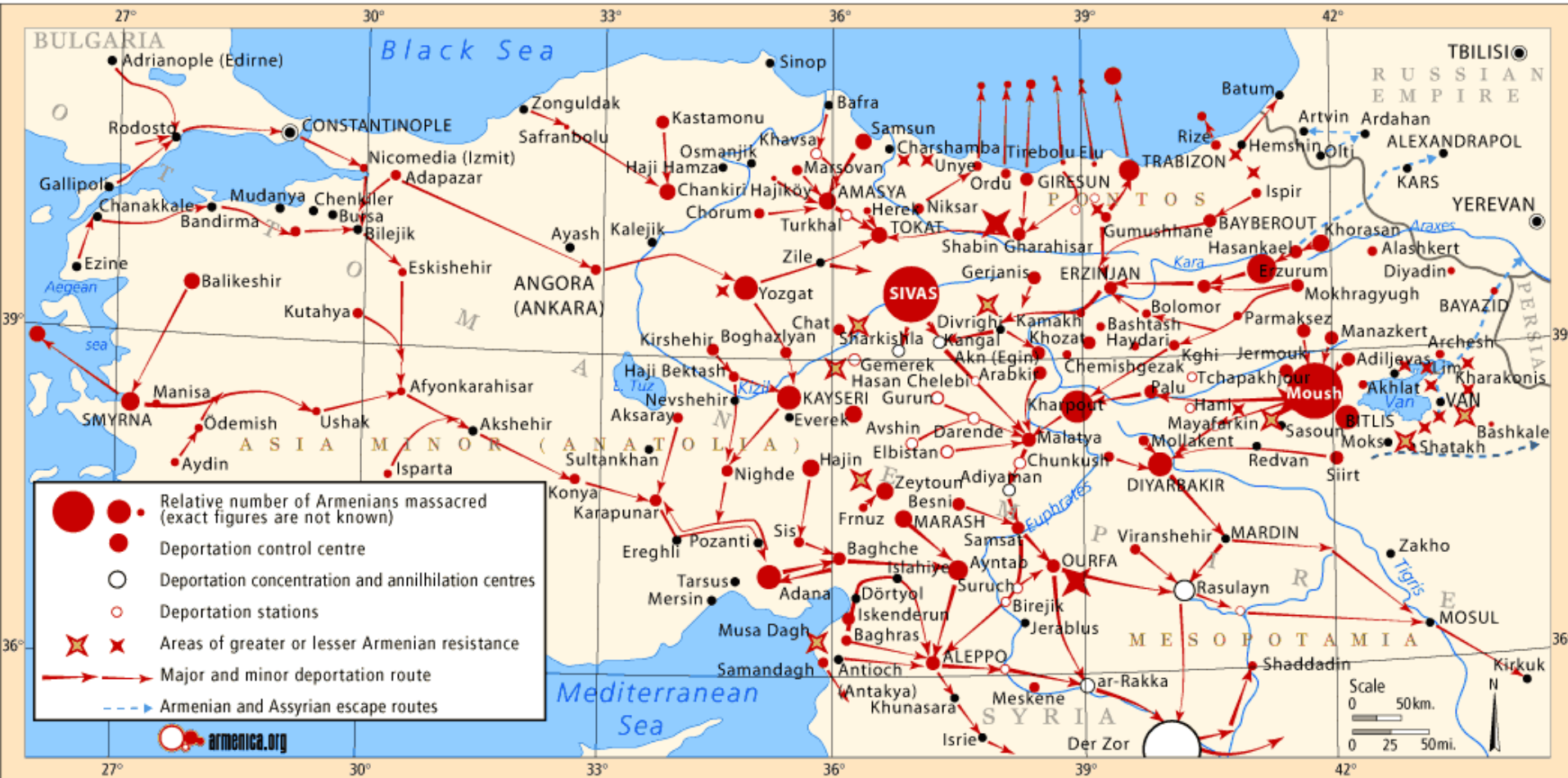
- Τη νύχτα των 24 Απριλίου 1915, η αρμενική ελίτ στην οθωμανική πρωτεύουσα συλλήφθηκε και στάλθηκε σε εξορία στην ενδοχώρα: Çankiri και Ayaş. Περίπου 2 345 Αρμένιοι συλλήφθηκαν και σχεδόν όλοι σκοτώθηκαν. (εξαιρέσεις: Հայր Կոնստանդին - Πάτερ Γκομιντάς, Արամ Անտոնյան - Αράμ Αντονιάν).
- 27 Μαΐου 1915: προσωρινός νόμος περί εκτοπισμού (Tehcir): **εμφάνιση** της νομιμότητας.
- 30 Μαΐου 1915: νόμος περί εγκαταλειμμένων ιδιοκτησιών (Emval-i Metruke Kanunlari).
- Πρακτική της διπλής γλώσσας: π.χ. ο εκτοπισμός είναι αποστολή στο θάνατο.
- Η οθωμανική κυβέρνηση φρόντιζε να καταστέψει όλες αποδείξεις της γενοκτονίας. **Η απάρνηση είναι ουσιώδες στοιχείο της γενοκτονίας.**

Τρόπους και μέθοδοι της εξόντωσης των Οθωμανών Αρμενίων

- Η γενοκτονία των Αρμενίων προϋπόθετε **μέσα οργάνωσης και μεταφοράς της σύγχρονης εποχής**: γραφειοκρατία με μυστικές πρακτικές, μυστικές οργανώσεις: *Teşkilat-i Mahsusa*, μέσα ταχείας επικοινωνίας: **τηλέγραφος** και κρυπτογράφηση, μέσα μαζικής μεταφοράς: δρόμοι, σιδηρόδρομοι.
- Οι μαρτυρίες των θυμάτων από διάφορες περιοχές δίνουν **μια ενιαία εικόνα**, οι τοπικές διαφορές (που υπάρχουν) είναι **δευτερεύουσες**. Γενικό σχήμα: **πρόκριτοι και ενήλικοι άνδρες ήταν οι πρώτοι στόχοι και σκοτώθηκαν πρώτα, εκτοπισμός του υπόλοιπου πληθυσμού για εγκατάσταση στη Συρία ή στο Ιράκ σε λίγες ώρες...**
- Οι περιοχές που ήταν μακριά από τα μέτωπα **δεν αποτελούσαν εξαιρέσεις**: Αρμένιοι της Θράκης, της Προύσας, της Καππαδοκίας εξορίστηκαν ή σκοτώθηκαν.

Armenian Genocide, 1915

Από τη Δυτική Οθωμανική Μικρά Ασία ως τη Συρία

Photographie prise par le directeur allemand du [chemin de fer Berlin-Bagdad](#), **Franz J. Günther**, lors de la [déportation des Arméniens](#) en 1915. Photo qu'il accompagne du commentaire:

« Je vous envoie cette petite image ci-jointe qui illustre la mission d'ambassadeur de la culture en Turquie du chemin de fer d'Anatolie. Ce sont nos wagons dits "wagons à moutons". Ce train transporte par exemple 880 êtres humains dans 10 voitures. »

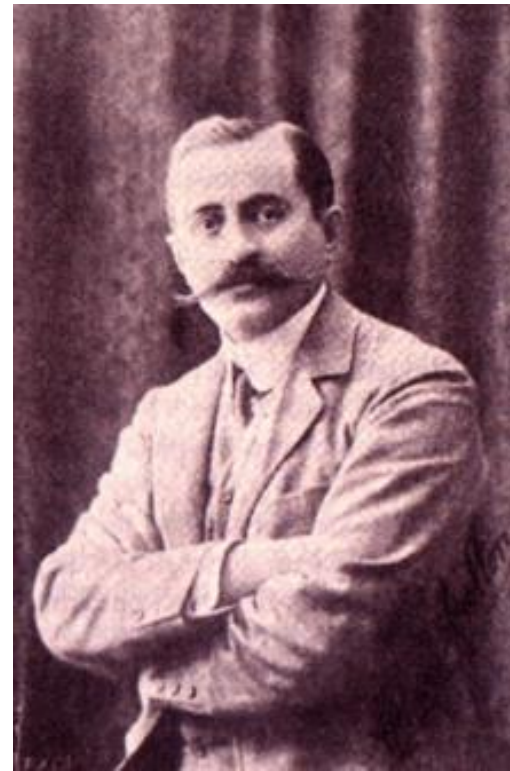
(Gaïdz Minassian, « Le Bagdadbahn : L'illusoire destin impérial allemand », **Le Monde**, série Hors-série, no 49 « Empires », octobre-décembre 2015, p. 33 - [ISBN 978-2-36804-044-7](#))

Ιδιαίτεροι Θύτες - παραδείγματα

**Talat Paşa (πέριξ της
Αδριανούπολης: 1874 – Βερολίνο:
15 Μαρτίου 1921)**

**Δρ. Bahattin Şakir (İslimiye: 1874-
Βερολίνο: 17 Απριλίου 1922)**

Uğur Ümit ÜNGÖR, 'A Reign of Terror', *CUP Rule in Diyarbekir Province, 1913-1918*, Master thesis 'Holocaust and Genocide Studies', Department of History, University of Amsterdam, supervisors: Prof. Johannes Houwink ten Cate and Dr. Karel Berkhoff, May 2005.

Δικαίοι στην κόλαση - **παραδείγματα**

**Mustafa Ağa Azizoğlu,
δήμαρχος της Μαλάτειας**

**Celal Bey, βαλής του Ικονίου
και του Χαλεπίου**

Camp de déportés arméniens, Euphrate (Syrie), 1916

πηγή: Centre International de Recherches et d'Enseignement sur les Meurtres de Masse (<http://www.ciremm.org/>)

JUDGMENT at ISTANBUL

THE ARMENIAN GENOCIDE TRIALS

VAHAKN N. DADRIAN
&
TANER AKÇAM

Οι δίκες της μεταπολεμικής Κων./πολης

- **Επιτροπή Hasan Mazhar.**
- Το στρατιωτικό δικαστήριο της Κων./πολης.
- **Λίγα αποτελέσματα** – αλλά τα **πρακτικά** υπάρχουν ακόμα.
- **Ερώτημα:** η κατοχή της Κων./πολης μείωσε την αξία των δικών που οργάνωσε η οθωμανική κυβέρνηση μετά από την ανακωχή;

Μεταπολεμικές Ελπίδες των πρώην Οθωμανών Αρμενίων

- α' Η **Αρμενία** ανάλογα με τις αρχές του προέδρου Wilson
- β' Η αρμενική εθνική Εστία στην **Κιλικία**

- → Η απόκτηση κρατική υπόσταση εμφανίζεται η απόλυτη εγγύηση για την ασφάλεια των Αρμενίων.
- → Σε ιστορική στιγμή οπότε δημιουργήθηκαν και άλλα έθνη-κράτη.
- → κατά το παράδειγμα άλλων κρατών που ιδρύθηκαν σε πρώην οθωμανικά εδάφη όπως η Ελλάς (1821-1830), η Σερβία (1804-1878), η Βουλγαρία (1878-1908), η Ρουμανία (1862-1878), η Αλβανία (1912), κλπ....

32 - Campement de rescapés arméniens à la périphérie d'Adana. CP coll. M. Paboudjian.

Η ματαίωση κάθε προοπτικής πολιτικής αποκατάστασης για τους δυτικούς Αρμενίους

1. **Συλλογική αποτυχία** εκ μέρους των Αρμενίων αλλά και γενικά όλων των δημοκρατιών: **το έγκλημα δεν τιμωρήθηκε.**
2. **Εξορία**, διασπορά των απογόνων των Οθωμανών Αρμενίων. **Απεδαφοποίηση** ενός ντόπιου λαού της Εγγύς Ανατολής.
3. Η μοναδική Αρμενία που υπάρχει **σοβιετοποιήθηκε** και οι δεσμοί με τους Αρμενίους έξω ήταν και παραμένουν προβληματικοί.
4. Τα **οθωμανικά αρμενικά πολιτικά κόμματα** ή η **Εκκλησία** ελέγχουν την κοινοτική ζωή στις χώρες όπου η κοινωνία έχει αναλογίες με τις οθωμανικές δομές.
Πνευματική νέκρωση;

Η δύσκολη αρχή της συνειδητοποίησης

- Έλλειψη αναλυτικών εννοιών;
- Έλλειψη συλλογικής ισχύος: οι διεθνείς σχέσεις βασίζονται σε σχέσεις δυνάμεως.
- Συλλογική παραίτηση, απελπισία: πρώτος σκοπός ήταν η επιβίωση.
- Η αρμενική μορφωμένη ελίτ είχε καταστραφεί εν μεγάλω μέρει.

Διεθνές Διπλωματικό Πλαίσιο →

- Η Ιταλία και η μπολσεβίκικη Ρωσία αντέδρασαν από νωρίς στην απόβαση των ελληνικών στρατευμάτων στη Σμύρνη (**15 Μαΐου 1919**) και στη Συνθήκη των Σέρβων - **10 Αυγούστου 1920**
- Η άρνηση βόλεψε σχεδόν όλους τους πρώην συμμάχους της Αντάντ. Η Ιταλία (**Μυστική Συνθήκη, 12 Μαρτίου 1921**), η Γαλλία (**20 Οκτωβρίου 1921, Συνθήκη της Άγκυρας**) είχαν αλλάξει πλευρά νωρίς. Η μπολσεβίκικη Ρωσία είδε το κεμαλικό κίνημα ως εργατικό (**Συνθήκη Αδελφοσύνης της Μόσχας, 16 Μαρτίου 1921**), οι ΗΠΑ είχε διαλέξει τον απομονωτισμό (**Συνθήκη των Βερσαλλιών – 28 Ιουνίου 1919 – δεν επικυρώθηκε καν από τις ΗΠΑ**).
- Δεν έπρεπε η Τουρκία να γίνει σύμμαχος του Γ' Ράιχ
- Δεν έπρεπε η Τουρκία να είναι φίλη της ΕΣΣΔ

Απομονωμένες προσπάθειες – α’

- Δυσκολία της **πρόσβασης σε πηγές.**
- Δυσκολία της **συλλογής μαρτυριών.**
- Η γλώσσα (μάλλον οι γλώσσες) των επιζησάντων δεν έχουν τη δυνατότητα να μεταδώσουν το μήνυμά τους σε ευρύτερο κοινό. **Γλωσσική Απομόνωση.**
- Ποιοι είχε τη **μεθοδολογική μόρφωση** να αντιδράσει στην πολιτική της σιωπής;
- Και όμως...

Απομονωμένες προσπάθειες – **παραδείγματα** – β'

Αράμ ANTONIAN (Κων./πολη: 1875- Παρίσι: 1952)
Το Μεγάλο Έγλημα – Ήτιδ Νηδέρ, Βοστώνη, 1921

Κρικορίς ΜΠΑΛΑΚΙΑΝ (Υοσγάτη: 1874-Μασσαλία:1934)
Ο Γολγοθάς των Αρμενίων – ζαη αρηαρῶν, Βιέννη, 1922

Αράμ
ΑΝΤΟΝΙΑΝ
(Κων./πολη:
1875- Παρίσι:
1952) – Στο
δρόμο της
Εξορίας,
Παρίσι, 1919

SUR LA ROUTE DE L'EXIL

Aram Andonian

MetisPresses

IMPREScriptible

Ιστορική Διανοητική και Ηθική Διακοπή: η καταστροφή των Εβραίων της Ευρώπης

(Raoul Hilberg, *The Destruction of the European Jews*, Yale University, 1961)

- Η **έννοια γενοκτονία** είχε εμφανιστεί κιάλας στα 1920 στις σκανδιναβικές γλώσσες (Νορβηγία, 1917: *folkemord*) αλλά και στα γερμανικά (1917: *Völkermord*) για να περιγράψει την ιστορική πορεία των Οθωμανών Αρμενίων. (Βλ. Matthias Bjørnlund).
- *Axis Rule In Occupied Europe, Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals for Redress*, Washington, 1944.
- *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (CPPCG)* was adopted by the United Nations General Assembly on 9 December 1948 as **General Assembly Resolution 260**.

Raphael Lemkin,

Volkovysk, Ιούνιο 1900 - Νέα Υόρκη, Αύγουστο 1959

Πηγές της έννοιας «γενοκτονία»

- Η ιστορία των Αρμενίων **βγαίνει από το περιθώριο** στη συγκυρία της ενίσχυσης του ναζισμού.
- Ο Ραφαήλ Λέμκιν ήξερε καλά την περίπτωση της συλλογικής καταστροφής των Αρμενίων (1915 και μετά) και εκείνη των Ηνέρο και των Nama (1884-1911)
- Ο όρος που δημιουργεί ο Λέμκιν είναι γλωσσικό τέρας **γένος** (ελληνική λέξη) και **occidere** (λατινικό ρήμα).
- Η καταστροφή των Εβραίων της Ευρώπης λάμβανε χώρα όταν συλλογιζόταν για την καινούργια **νομική** έννοια και δεν ήξερε ο **νομικός** πολλές λεπτομέρειες. **Η εμπειρική βάση των συλλογών του ήταν άλλη.**
- **Ζήτημα α':** Ο Λέμκιν δημιουργεί τον νομικό όρο στα 1940, έχει **διαχρονική** ή αιώνια αναλυτική αξία; *Σε τί σκόπευε ο ίδιος;*
- **Ζήτημα β':** είναι μια νομική, ποινική κατηγορία **νόμιμο εργαλείο για την ιστορική μελέτη** ανθρώπινων φαινομένων; *Έχουμε και άλλες παρόμοιες περιπτώσεις;*

Η συλλογική
κινητοποίηση
και η
τρομοκρατία
ως κίνητρα της
μελετής

- Μετά από τη συλλογική ήττα, **μακριά περίοδος σιωπής και απελπισίας.**
- Η ομοιότητα της μοίρας των Εβραίων δε ξέφυγε σε όλους, δημιουργία της λέξης **ghetziouhianhian** (*tsegh-a-sbanoutioun*) από το δημοσιογράφο **Σαβάρς Μισακιάν**. Ιδρύτης της εφημερίδας **Զառաշ** (*Haratch - Εμπρός*) στο Παρίσι, 1925.
- **1965: επέτειος της Γενοκτονίας**, δημόσιες διαδηλώσεις όπου και να κατοικούσαν Αρμένιοι.
- Η πολιτική επιλογή της τρομοκρατίας – Επίθεση στο Λος Άντζελες κατά μελών του προσωπικού του προξενείου της Τουρκίας – 27 Ιανουαρίου 1973!
- Η πολιτική ωρίμανση ή **ριζοσπαστικοποίηση** της δευτέρας ή τρίτης γενιάς Αρμενίων έξω από τα οθωμανικά μικρασιατικά και αρμενικά εδάφη. **ASALA** από το 1975 και πέρα.
- Η βία ως **καταλύτης** για πολλούς διανοούμενους (Janine Altounian)
- Η τυφλή βία ως **λανθασμένο** μέσο. Δολοφονία του **Zeki Kuneralp** [*son of Ali Kemal (1867 – 6 November 1922)*] και της συζύγου του; Necla, στη Μαδρίτη, **2 Ιουνίου 1978**.

Συλλογική Κινητοποίηση και Τρομοκρατικές περιπέτειες

Διαδήλωση στο σοβιετικό
Γιερεβάν 24 Απριλίου 1965

"Wer redet heute noch von der Vernichtung der Armenier?", fragte er am 22. August 1939 auf dem Obersalzberg.

Έπαινος των νεαρών τρομοκρατών:
«Οι πέντε ήρωες της Λισαβώνας»
Sarkis Aprahamian - Setrag Ajemian -
Vatche Daghljan - Ara Karjelian -
Simon Yeghneian

Levon Ekmekçiyân hakkında

1958 doğumlu Levon Ekmekçiyân'ın ailesi, [Ermeni Soykırımı](#)'nın ardından Lübnan'a yerleşmişti.

7 Ağustos 1982'de, askeri cunta koşullarında Ankara Esenboğa Havaalanı'nda gerçekleşen, resmi rakamlara göre dokuz kişinin hayatını kaybettiği, 72 kişinin yaralandığı olayın faili olarak tutuklanmış, Ermenistan'ın Kurtuluşu için **Ermeni Gizli Ordusu** (ASALA) üyesi olmakla suçlanmıştı.

Mamak Cezaevi'nde tutuklu kaldı. 29 Ocak 1983'te **idam** edildi.

Η Τουρκία δεν
παραμένει παθητική:
έσχατη ποινή μετά
από την επίθεση στην
Άγκυρα

- **Levon Ekmedjian**
 - [Levon Ekmekçiyân](#), hakkında [idam](#) kararı çıkmasının hemen ertesi sabahı, 29 Ocak 1983'te edildi.
 - **25 yaşındaydı.**
 - Cenazesi ailesine ölümünden 32 yıl sonra verildi. Daha doğrusu verildiği söylendi.
 - Ancak devletin bu sözünü tutmadığı, ailesine gönderilen kemiklere DNA testi yapılırca anlaşıldı.
 - Ailenin avukatı **Eren Keskin**, bugünkü basın açıklamasında, DNA testi yapılan kemiklerin Ekmekçiyân'a ait olmadığını, Ekmekçiyân'ın kemiklerinin tespit edilerek ailesine verilmesi için hukuki süreci sonuna dek sürdüreceklərini açıkladı.
 - Levon Ekmekçiyân'ın Paris'teki ailesine gönderilen cenazeye yapılan DNA testinde, kemiklerin 55-65 yaşlarındaki bir kadına ve bir hayvana ait olduğunu açıklayan Keskin, "Devlet bize doğru cevap verene kadar, iç hukuk ve uluslararası hukuk da dahil tüm hukuki yollara başvuracağız. Bu yanı sıra devlet bize açıklamak zorunda" diye konuştu.
 - Şimdiki adım tekrar Ankara Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğüne başvurmak olacak.

Πολιτικές και Νοητικές Αλλαγές

UNITED NATIONS ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL

Distr. GENERAL E/CN.4/Sub.2/1985/6

2 July 1985 - Original: ENGLISH

COMMISSION ON HUMAN RIGHTS

Sub-Commission on Prevention of
Discrimination and Protection of
Minorities - Thirty-eighth session

REVIEW OF FURTHER DEVELOPMENTS IN FIELDS WITH WHICH THE SUB- COMMISSION HAS BEEN CONCERNED

- Revised and updated report on the question of the
- Prevention and punishment of the crime of genocide prepared by Mr. B. Whitaker

Διεθνοποίηση του ζητήματος

Διπλή Θεσμοποίηση:

Συλλογική μνήμη και Ιστοριογραφική
έρευνα – παράδειγμα του Έρεβαν –
Σοβιετική Δημοκρατία της Αρμενίας –
Ανεξαρτησία (23 Αυγούστου 1991)

<http://www.genocide-museum.am>

σηδερλκλκρτερη
**Ο πύργος των
 χελιδόνων**

Ξηλκωκλκλκρ =
 Αρχιτεκτονικό
 μνημείο πού
 φαίνεται στον
 χώρο
 κλκρκλκρ =
**ετήσια πορεία,
 τελετουργικό:
 κοινή εμπειρία
 όλων**

Τελετουργικό παντού στον κόσμο;

- **Πορεία προς την πρεσβεία της Τουρκίας στην Αθήνα** για τα 111 χρόνια από τη Γενοκτονία των Αρμενίων, 24 Απριλίου 2026 (φωτ.: Facebook / Αρμενική Εθνική Επιτροπή Ελλάδος - Armenian National Committee of Greece)
- **2014:** Approximately 50 members from diaspora representatives and human rights defenders, including Sevag Balıkcı's family held pictures of Armenian intellectuals and Sevag Balıkcı, a Turkish-Armenian who was killed in compulsory military service in the 24th of April 2011. Two of the banners also read "**We Remember Genocide Victims**" and "**Some Wounds Cannot Heal In Time**" - written in Armenian, Turkish and English.

Σήμερα: πληθώρα πηγών

- Θυμάτων: Μεταφράσεις σε δυτικές γλώσσες των κειμένων που γράφθηκαν μετά από το 1918.

- Vahram Altounian: **Vahram ALTOUNIAN, Janine ALTOUNIAN, *Mémoires du génocide arménien. Héritage traumatique et travail analytique***, Paris, Presses universitaires de France, 2009, 208 p.

-Vahram Dadrian: *To the Desert: pages from my diary* by Vahram Dadrian
English language edition translated from the Armenian by Agop J Hacikyan,
(408pp, Taderon Press, London, 2006)

- Ανζέλ Κουρτιάν: **ΤΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΖΕΛ ΚΟΥΡΤΙΑΝ ΜΝΗΜΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ 1915 – 1924**, Αθήνα, Πλέθρον, 1980

- Ανζέλ Κουρτιάν: **ΕΡΜΕΝΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΡΜΕΝΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ**, Αθήνα, Εστία, 1990

- Τρίτων:

1. Γερμανός φωτογράφος: **Armin T. Wegner**

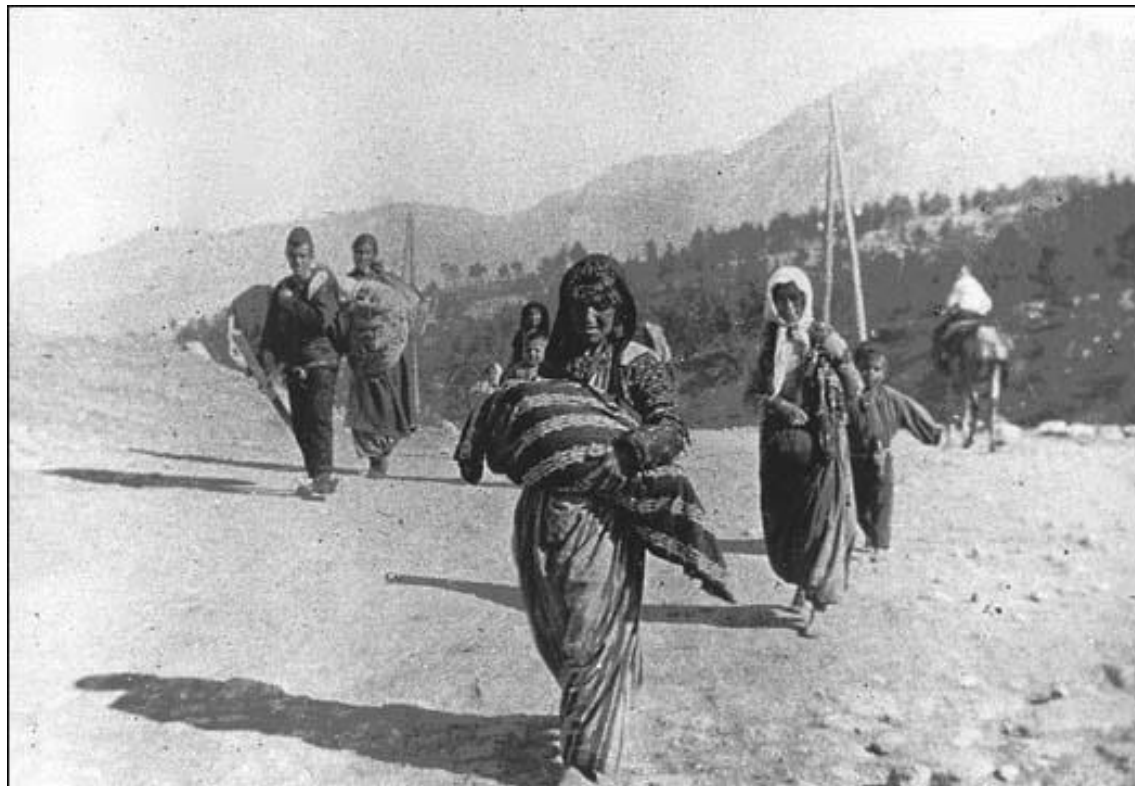
2. Δυτικοί ιεραπόστολοι

3. Πρόσβαση στα αρχεία της Γερμανίας και της Αυστρίας.

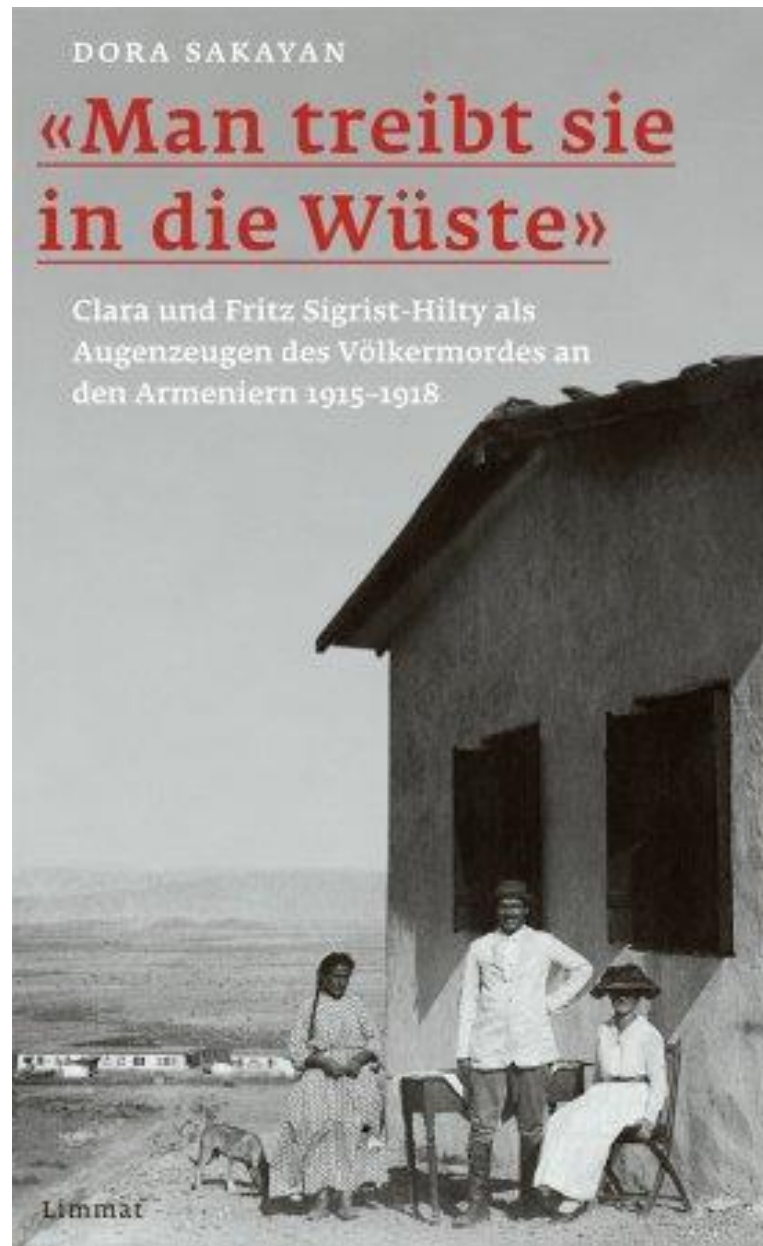
4. Πρόβλημα των οθωμανικών αρχείων

5. Διπλωμάτες: **Leslie A. Davis, *The Slaughterhouse Province***. An American Diplomat's Report on the Armenian Genocide, 1915–1917, ed. by Susan X. Bleair, N.Y., 1989

Εκτοπισμένες
οικογένειες
στο δρόμο –
Οθωμανική
Συρία, Armin
T. Wegner

Μαρτυρίες
Υπηκόων
ουδέτερων
κρατών: το
corpus
αυξάνεται
ακόμα και
τώρα

Η άρνηση του τουρκικού κράτους και των πολλών οπαδών του

- **Bernard Lewis** (Princeton) and **Heath Lowry** (Princeton) have been included among the *key deniers* of the Armenian Genocide
- **Gilles Veinstein**, spécialiste de l'Empire ottoman du XVe au XVIIIe siècle, écrit un article pour le dossier d'avril 1995 de la revue L'Histoire intitulé « **Trois questions sur un massacre** ». S'il reprend fidèlement l'**argumentaire officiel turc** établi dès 1916 (révolte arménienne, décision de transfert, accidents de parcours), il reconnaît que les massacres « constituent des crimes contre l'humanité caractérisés ». Mais non content de réduire le génocide à un **meurtre de masse**, il impute abusivement aux Arméniens **un nombre inconsideré de victimes turques (!)** En décembre 1998, il est élu professeur au Collège de France, tout en continuant d'enseigner à l'EHESS.
- **Ermeni Araştırmaları Enstitüsü: EREN**: *«In order to institutionalize this campaign of denial and try to invest it with an aura of legitimacy, a "think-tank" was established in Ankara in April 2001. Operating under the name "Institute for Armenian Research" as a subsidiary of The Center For Eurasian Studies, with a staff of nine, this new outfit is now proactively engaged in contesting all claims of genocide by organizing a series of conferences, lectures, and interviews, and above all, through the medium of publications, including a quarterly.»*
- <http://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/ErmeniIddialari/AllegationsArmeniennesetFaitsHistoriques.pdf>
- Κατά τη γνώμη σας ποια είναι η τάση στους ακαδημαϊκούς κύκλους στην Ελλάδα;

Η ήττα της
Τουρκίας
στο πεδίο
των
γνώσεων –
μια σχετική
ήττα

Le Génocide des Arméniens de l'Empire ottoman dans la Grande Guerre

Cent ans de recherche

Paris, du 25 au 28 Mars 2015

PROGRAMME DU COLLOQUE

Η πολιτική
εξουσία
αναγνωρίζει την
νομιμότητα των
Genocide Studies
γενικά και
συγκεκριμένα της
μελετής της
γενοκτονίας των
Αρμενίων

- Najat Vallaud-Belkacem, υπουργός Παιδείας ouvre le Colloque international du Mercredi 25 Mars à la Sorbonne
- (Mercredi 25 Mars 2015)

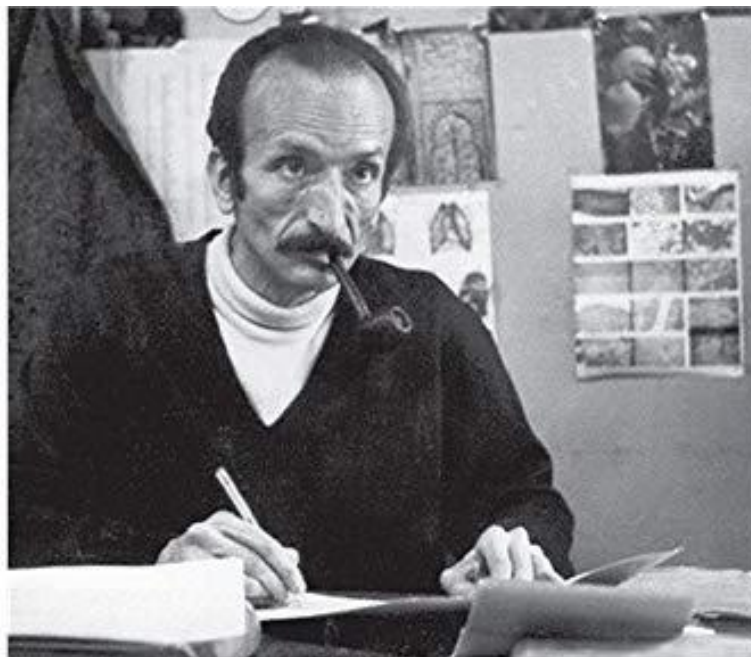

Επίλογος

**Πανταχού παρούσα
απουσία των Αρμενίων
στην Τουρκία: έχει
σημασία για το πολιτικό
καθεστώς της
Cumhuriyet;**

Étienne Copeaux, *Espaces
et temps de la nation
turque: analyse d'une
historiographie
nationaliste, 1931-1993*,
Paris, Editions CNRS,
1997

Μαρτυρία
ενός
ντόπιου
Αρμενίου

Zavèn Bibérian

Car vivre,
c'était se battre
et faire l'amour

Édité et présenté par Hervé Georgelin

Α.΄ Επίλογος
από Αρμένιο
συγγραφέα
της Τουρκίας:
Ζαβέν
Μπιμπεριάν
(1921-1984)

- J'étais en plein Pont, et ce que je voyais n'était guère inférieur à ce que j'avais imaginé au cours de mes lectures. Le sentiment épique se réveillait en moi, et je croyais entendre le cliquetis des armes de ces troupes bigarrées qui ne sauvèrent point **Tigrane** et sa couronne devant quelques milliers de légionnaires. Avant la tombée de la nuit, j'avais pu remarquer au long de la route qui relie Trabzon à Gümüşhane des **chapelles abandonnées à chaque pas**. Leur style trahissait leur **origine arménienne**. Ces édifices sombres, muets, faisaient [p. 245] marcher mon imagination, et dans ma tête prenaient forme des romans historiques, déjà ! Je vivais dans les siècles passés, en frissonnant d'un plaisir étrange.

Β.΄ Επίλογος
από Αρμένιο
συγγραφέα
της Τουρκίας:
Ζαβέν
Μπιμπεριάν
(1921-1984)

- [p. 576] En Cilicie, **le passé arménien, partout présent en Anatolie, surgissait encore devant moi.** Mais ce retour vers le passé m'était pénible. Car je retournais dans le patrimoine de mes ancêtres non pas en maître, pas même en citoyen libre, comme il se devait, mais en **prisonnier des nouveaux maîtres** qui l'avaient **accaparé.**
- [p. 578] Un château-fort médiéval se dressait intact sur la rive nord du Ceyhan. On l'appelait Yılanlı Kale (forteresse aux serpents). Les indigènes le nommaient Levon Kalesi (forteresse de Léon). J'ignore d'après lequel des Léon qui ont régné sur la Cilicie. **Tout le monde savait là-bas que la défense du Royaume de la Nouvelle Arménie se basait sur un système de sept places fortes érigées sur des points stratégiques et disséminées sur le territoire du Royaume.** La plus puissante et la plus célèbre était celle d'Anavarza, à plusieurs kilomètres vers le sud de Misis.

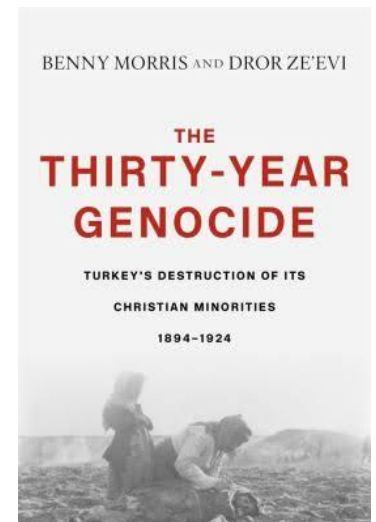
Συνεχώς δημοσιεύονται καινούργιες έρευνες. Μπορεί ο λόγος να νικά την άρνηση;

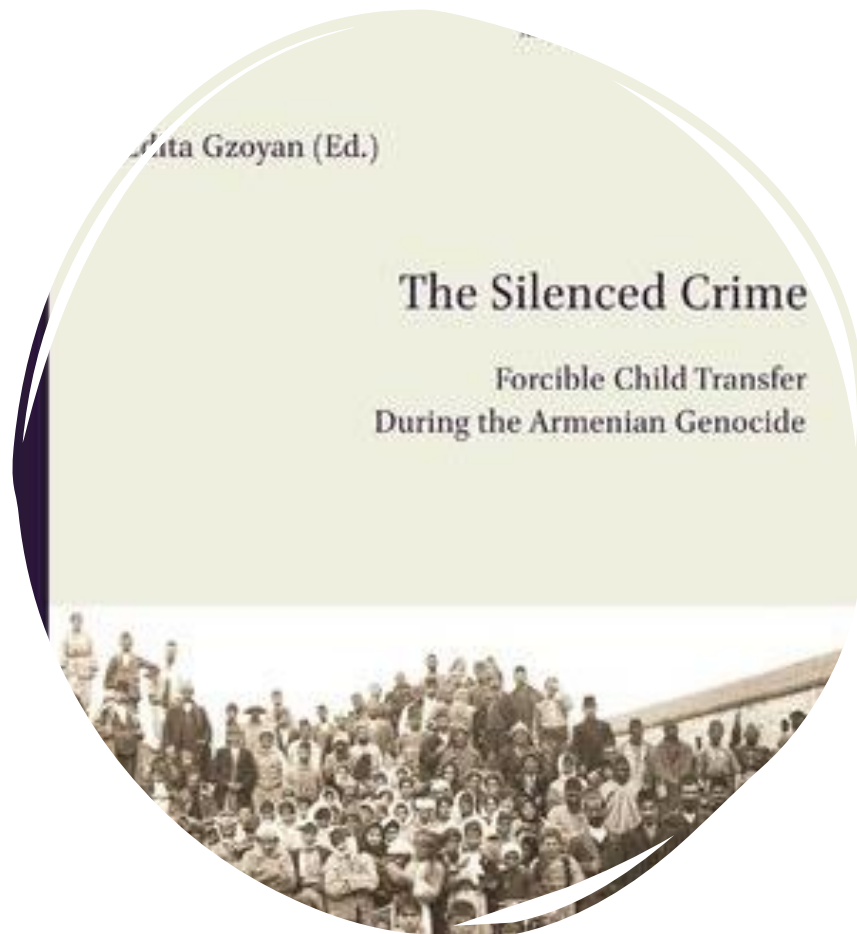
A Shameful act: The Armenian Genocide and the Question of Turkish Responsibility, Metropolitan Books, 2006

Μια επαίσχυντη πράξη : η γενοκτονία των Αρμενίων και το ζήτημα της τουρκικής ευθύνης

Εκδόσεις Παπαζήση, 12/2007

- **The thirty-year genocide: Turkey's destruction of its Christian minorities 1894 – 1924**
- Benny Morris and Dror Zéevi. Cambridge, MA: Harvard University Press. 2019

Η ΕΥΑΛΩΤΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ ΑΜΦΙΣΒΗΤΕΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΑΡΜΕΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ.

→ *ΕΙΝΑΙ ΚΟΙΝΗ ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ ΣΗΜΕΡΑ.*

« EDITA GZOYAN, *DIRECTOR OF ARMENIAN GENOCIDE MUSEUM-INSTITUTE RESIGNS* » 11/03/2026

→ Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΡΑΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΑΣΗ *ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ* ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ !

Hervé GEORGELIN,
Διδάκτωρ ιστορίας
hgeorgelin@turkmas.uoa.gr